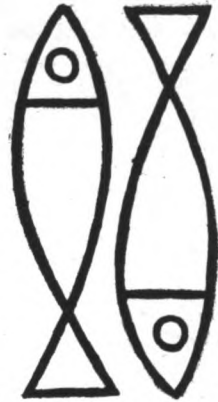

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgegeven van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Lekdijk 82 b, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Rotterdamse Rijweg 174, Rotterdam-8

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

God of lot?

Twaalf in een dozijn

Het kerkelijk spraakgebruik kent grote profeten, en kleine waarvan er twaalf in een dozijn gaan. Maar klein of groot — voor Jacobus zijn ze allemaal doorgewone mensen, mensen net als wij.

Wat zulke mensen typeert, is dat ze zich metterdaad onderworpen hebben aan koning God.

Jeremia is daar een sprekend voorbeeld van. Als priesterzoon heeft God hem bestemd tot een profetaat. Hij had beter gewoon priester kunnen blijven, met een veilig inkomen. Dat ziet hij ook wel aankomen. Daarom roept hij ach en wee en voert als bezwaar aan: daar ben ik te jong voor (1 : 4 v.v.).

Hij mag de dag van zijn geboorte vervloeken (20 : 14 v.v.), aan zijn opdracht kapot gaan — 't helpt hem allemaal niets: Gij hebt mij overreed en ik heb mij laten overreden; ik zei: Ik wil aan Hem niet denken... ik matte mij af om het in te houden, maar ik kon het niet (20 : 7 v.v.).

Dus ging hij tegen alle gevestigde meningen in, verscheen in paleis, tempel en stadspoort, bekommerde zich niet om religieuze bolwerken en heilige huisjes zoals tempel (7 : 1 v.v.), ark en besnijdenis (3 : 14 v.v.) en hechte geen enkele waarde aan politieke mogelijkheden en militaire prognoses. Hij sprak alleen de woorden die God hem in de mond legde — zelfs al smijt men hem (net als Paulus later) daarvoor in de gevangenis. Maar al maak je een volksprediger monddood — je kunt God de mond niet snoeren. Nooit ook laat Gods Woord zich in boeien slaan (2 Tim. 2 : 9).

Verkiezen en verwerpen...

Net als Paulus bevindt Jeremia zich in wat de Romeinen later de custodia libera noemden. In de gevangenhof van het koninklijk paleis (vgl. Neh. 3 : 25) kan hij zich betrekkelijk vrij bewegen, hij kan er zelfs vrienden en kennissen ontvangen. En blijft tegelijk op de hoogte van wat onder het volk leeft.

Onder de bezoekers is ook God zelf. Er zijn uiteraard ook andere passanten: er is een druk komen en gaan van priesters en „profeten”, ministers en diplomaten, generaals en soldaten, lakeien en dienstmeisjes. En naarmate de situatie onder Zedekia (Nebukadnezar!) hopeloziger wordt (Egypte verslagen, 37 : 4 v.v.) raken de hoge heren en de bewakingssoldaten steeds meer in een toestand van défaitisme.

Jeremia vangt daar zo wel het een en ander van op. En bij een van zijn bezoeken attendeert de HERE hem zelf daarop: heb je niet gemerkt — gezien aan de lange gezichten — wat dit volk, deze lieden spreken? De twee geslachten, die het HERE verkoren heeft, heeft Hij verwerpen... (Jer. 33 : 23-26).

...maar niet op heidense manier

Wat Jeremia in de gevangenhof meemaakt is: 't faillissement van de „kerk”, uitgesproken door de (leiders van de) kerk zelf! De zaak is kapot — er is geen redden meer aan.

En dát de zaak failliet is, zit hem h.i. vast op... God: dié heeft verkoren en verwerpen.

Zij spreken puur kerkelijke taal, hun vobucalair is aan de Schrift ontleend. Je zou bijna zeggen: eindelijk stemmen ze met Jeremia in (7 : 29). Maar kerkelijke taal spreken is nog iets anders dan zich aan koning God onderwerpen. Niet het gebroken hart (3 : 21 v.v.) is aan het woord, maar politieke, zelfs heidense berekening. Zij trekken hun conclusie niet onder de heilzame oproep van Jeremia — dié hebben ze op non-actief gezet en ze kunnen hem nóg wel vermoorden (38 : 1 v.v.) — maar onder de indruk van de feiten. Politiek hebben zij geen uitzicht, maar religieus zien zij er ook geen heil meer in: de HERE heeft verwerpen... Als heidenen concluderen ze: tegen góden kun je niet vechten... Zo zitten ze bij elkaar als de leiders van het derde rijk in de bunkers van Berlijn, onder te gehuil van het Stalin-orgel. Alleen zijn 't

hier de bunkers van de vredesburcht Jeruzalem, de stad van de levende God, die eens Zijn volk uit Egypte haalde.

Een hard oordeel... voor wie?

Daarmee is ook hun achting voor wat God nog steeds „mijn volk” noemt (5 : 26 enz.) gereduceerd tot nul. Zij hebben 't afgeschreven: mijn volk verachten zij — alsof het in hun ogen geen natie meer is.

Jeremia heeft uit naam van God voor het (voort)bestaan van dit volk gevochten. Maar koningen, priesters en profeten wilden er niets van weten en verleidden 't volk (2 : 8 enz.). En nu ze zien dat het een verloren zaak is, wordt hun soevereine minachting openbaar: ze hebben zich nooit om 't volk **wezenlijk** bekommerd — ze leefden alleen voor zichzelf (5 : 31 enz.). De een schrijft de ander af, zoals later de farizeeër „de schare die de wet niet kent”. Ze klampen zich aan God niet vast, laat staan dat ze 't volk heenwijzen naar de laatste toevlucht, Israëls rots. Ze kennen geen ontferming — want ze kennen zelf Góds ontferming niet. Vandaar dat ze zich hooghartig distantiëren. Wie hard is, oordeelt hard.

Met de regelmaat van de klok...

't Zal Jeremia pijn gedaan hebben, die achteloos uitgesproken woorden van minachting. Maar 't zal de Gód van Jeremia nog veel méér pijn gedaan hebben (vgl. 45 : 1-5). Wat daar in 't paleis naast de tempel gezegd wordt, wekt zijn naijver op. Ze maken publiek een caricatuur van Hem — alsof Hij geen God maar een onontkoombaar noodlot is. Maar brengen zij Gods innerlijke bewogenheid niet ter sprake, dan doet Hij dat zelf wel: Ik zal een keer brengen in hun lot en Mij over hen ontfermen. Niet 't lot is bepalend voor God maar omgekeerd.

Daarom grijpt Hij terug op Abraham, Izaäk en Jacob, zelfs als Israël hun namen niet meer noemt. Hij grijpt terug op David, zelfs als Zedekia, Davids zoon, hem niet meer in geding brengt. Heeft Hij hun geen beloften gedaan? Is Hij een... mens, dat Hij liegen zou? Dat denken ze wel (vs. 24, Ps. 50), maar daarom is het nog niet zo.

Dus grijpt Hij nog verder terug. Via het alledaagse: morgen is er weer een dag... Hij grijpt terug naar de verordeningen van hemel en aarde, Zijn verbond aangaande dag en nacht. Naar de dagen der schepping. En die der onderhouding. Niet als een theoretisch interessant onderwerp, maar als een

gegeven van Zijn soevereine majesteit.

Hij brengt Zijn scheppersmacht in geding om Zijn Koning-zijn reliëf te verlenen: 't vanzelfsprekende „morgen is er weer een dag” komt zo in een nieuw licht te staan. Als dag en nacht niet meer afwisselen, dan zal Ik Jacob en David verwerpen... Gods volk mag leren leven met de regelmaat van de klok, met de zekerheid van de zakagenda. Daaruit kunnen ze aflezen hoe lankmoedig de HERE is. Elke dag is er één — die sreekt van Gods majesteit, Zijn macht om te redden, de uitvoering van Zijn plannen en beloften.

...in de alledag-kerk

Koning God regeert. Die paar woorden bepalen verloop en doel van de geschiedenis. Alleen heeft na het Oude Testament dit barmhartig koningschap wereldproporties aangenomen. Klopt dat niet met de feiten? Wordt dat niet weersproken door de gang van de wereldgeschiedenis zelf? Maar iedereen kan toch nog zeggen: morgen is er weer een dag... En profeten van wie er twaalf in een dozijn gaan, mensen zoals wij, mogen op dat vanzelfsprekende attenderen om hoop voor de toekomst te wekken. Want wij leven niet onder de dwang van het noodlot, maar bij de gratie van God.

IN DIT NUMMER

Pagina 229

Ds E. R. Postma,
God of lot ?

Pagina 230

Ds J. Meester,
Bangkok

Pagina 231

Prof. C. Veenhof,
Actuele Gispenniana

Pagina 232-233

D. W. L. Milo,
Smol tok

ds H. Amelink,
Paulus' brief aan de
Galaten

Pagina 234

Drs H. E. S. Woldring,
Dr C. Rijnsdorp
— tussen wijsheid en
profetie —

Pagina 235

Boekbesprekingen

J. MEESTER — AMSTERDAM

Bangkok

Vooropgezet plan

Prof. Beyerhaus, uit wiens persoonlijke indrukken over de wereldzendingconferentie te Bangkok we de vorige keer citeerden, deelt mee dat er uit Duitsland deelnemers naar de conferentie waren gegaan in de mening, dat daar gelegenheid zou zijn zich met elkaar te bezinnen over het onderwerp dat aan de orde werd gesteld namelijk „verlossing in deze tijd”.

Zij waren gegaan met de gedachte dat het in de weg van bestudering van het onderwerp en van discussie mogelijk zou zijn tot een bijbelse uitspraak te komen om daarmee de noodlottige uitdaging van de nieuwe theologie vastberaden tegemoet te treden. Natuurlijk was het duidelijk dat dit niet een gemakkelijke taak zou zijn. Zij wisten immers wel hoe men zich in de officiële oekumenische kringen had opengesteld of zelfs zich had overgegeven aan de huidige nieuwere theologie met betrekking tot het punt van „verlossing in deze tijd”.

De vraag was: welke vorm en welke inhoud heeft nu de verlossing die Christus aan de mensen in onze geseculariseerde wereld wil brengen?

Voor een goede behandeling en discussie over het antwoord op deze vraag was een degelijke schriftuurlijke behandeling van het onderwerp als basis voor een discussie ter conferentie, vereist. Er was echter geen sprake van dat het resultaat van een bestudering van de vraag uit de Bijbel, tevoren aan de conferentie-gangers was toegezonden zoals een grondige behandeling van de kwestie zou vereisen. Ook werd er niet eens een overzicht gegeven van de verschillende standpunten met betrekking tot deze zaak. Beyerhaus schrijft dat het echter een vergissing zou zijn te denken dat falen van een goede voorbereiding is toe te schrijven aan de onbekwaamheid in het organiseren van de conferentie. De werkelijke reden van het eigenlijke mislukken van de conferentie door gebrek aan een goede theologische voorbereiding was tweërlei.

„Ten eerste (ik citeer) trad bij dit oekumenisch studieproject opnieuw de ernst van de crisis aan de dag, waarin de Bijbel-uitlegkunde zich bij de Wereldraad van Kerken bevindt. Bij zijn ledenkerken, of beter gezegd onder de gevormachtigde oekumenische theologen in Genève, is men er niet unaniem van overtuigd, dat de Heilige Schrift de gezaghebbende en betrouwbare grondslag is voor het christelijk geloof en de opdracht der Kerk.

De Bijbel wordt beschouwd als een verzameling van onderscheidene historische documenten, die getuigen van de heilservaringen en de persoonlijke opvattingen over Gods wil, van de schrijvers in hun tijd.

Maar deze getuigenissen zijn niet

Kerkelijk Leven

in volstrekte overeenstemming met elkaar en moeten aangevuld worden met onze eigen ervaringen in de verschillende context van het nu strijdende mensdom.” Dit is de eerste reden.

We wisten dit al een aantal jaren. Het wordt hier nog eens zeer helder en nauwkeurig geformuleerd. „De tweede reden was (weer citeer ik) dat de huidige ervaringen en oproepen om hulp het oekumenische denken in zo hoge mate beïnvloed hebben, dat zij in alle gevallen het uitgangspunt gaan vormen tot het vinden van onze oplossingen. Zodoende wordt ook het getuigenis der Schrift, voor zover men daar trouwens nog naar vraagt, slechts verstaan in het kader van onze politieke, sociale, culturele, religieuze of psychologische problemen.”

Vanuit Tübingen werd deze zaak van de Bijbel-uitlegkunde tot uitdrukking gebracht. In Bangkok ging Wieser daar direkt op in in zijn „Bericht über die Studie”. Aldus dat het vasthouden aan het unieke van de Bijbel-verhalen, om daarmee hun autoriteit te accentueren, er maar toe leidt, het onsamenhangende tussen het Bijbelse bericht en onze historische situatie te accentueren. Wil dit zeggen dat de autoriteit slechts dan gehandhaafd kan worden, wanneer men enige afstand neemt van eigen ervaring?

Het reformatorisch antwoord op deze vraag zal natuurlijk een onduidelijk „ja” zijn, zegt Beyerhaus. De Bijbel kan haar rol als soeverein richtsnoer, om onze ervaringen naar juiste waarde te schatten, slechts dan uitoefenen, wanneer deze ervaringen zelf onder haar beoordeling gesteld worden en niet, zoals men misschien zou denken, die ervaringen een deel van de norm worden. In het laatste geval zou de moderne tijdgenoot met zijn ervaringen en waardebeoordelingen, tot rechter over het Woord worden. Ja, hij zou op deze wijze tot rechter van God zelf worden, zoals b.v. de God-is-dood-theologe, Dorothee Sölle, die in een der voorbereidingsstukken schreef: „Dat God in de Bijbel niet huilt, is erg genoeg voor Hem. Hij zou er namelijk goede redenen voor hebben om dat te doen”. Hier wordt — schrijft Beyerhaus — zoals in meer andere teksten voor en in Bangkok, de grens tussen theologie en Godslastering onduidelijk overschreden.

Beyerhaus stelt dus dat het in Genève — bij de leiding van de activiteiten van de Wereldraad — van tevoren gepland was, dat er geen uitspraak met betrekking

tot wat verslossing in deze tijd betekent, in schriftuurlijke zin door deze conferentie zou worden gedaan. Men argumenteerde dit door te stellen, dat er niet een antwoord in het kader van scholastisch, categorisch systematisch abstract en theologisch denken zou mogen worden geformuleerd. Als men dit zou doen — zo werd het door Genève gesteld — zou men volkomen vreemd handelen ten aanzien van de mentaliteit der christenen in de Derde wereld.

Wat wilde men?

Men wilde de conferentie een soort materiaal voorleggen dat als spontane uitdrukking van de Afro-Aziatische mentaliteit gevoeld zou worden. Persoonlijke getuigenissen, gedichten, chansons, dramatische stukken, politieke manifesten of liturgische gebedsteksten zouden daarvoor beter geschikt zijn. Men noemde dit een groeps-dynamisch experiment.

Beyerhaus schrijft: „In plaats van het theologisch voorbereiden van de Bangkok-conferentie, zouden wij ons dus moeten openstellen voor een groeps-dynamisch experiment. Wat hiermee bedoeld werd, is in Amerika verspreid onder de naam „Sensitivity Training”. Ten tijde van haar primitieve ontstaan in Rood-China noemde men het nog „hersenspoeling”. Deze methode is sedertdien in Amerika tot in de perfectie ontwikkeld in het belang van de diepte-psychologische beïnvloeding van mensen en groepen voor gezondheidszorg, maar ook voor zakelijke, politieke en ideologische doeleinden.”

Ook dit schrijft prof. Beyerhaus: „Van de zijde van het oekumenische instituut in Chicago wordt het in vele delen van de wereld met vreselijke gevolgen bedreven, tot geestelijke heropvoeding van kerkelijke leiders, en dat onder het motto: „kerkvernieuwing”. Dat wij ons echter daarmee tijdens een officiële wereldzendingconferentie zouden ophouden en men zich daarvoor op de werkzaamheden van de Heilige Geest zou beroepen, grensde opnieuw aan openlijke Godslastering.”

„Genève” had beslist om dit zogenaamde groepsdynamische experiment te organiseren en de organisatoren waren vastbesloten het uit te voeren. Zij schenen overtuigd dat dit de beste manier was om deze in principe als „open ended conference” aangekondigde vergadering, te laten aansluiten bij de Geneefse interpretatie van „verlossing in deze tijd.”

Over de merkwaardige sfeer die daartoe op deze conferentie werd geschapen dit. „Electronische muziek, vaak lijkend op gehuil van sirenes, vaak een machinegeweer imiterend, werd voortgebracht door een speciaal apparaat en werkte heel sterk op ons zenuwgestel in. Tijdens een aan de „verlossing in de kunst” gewijde avond, werden onder begeleiding van dit instrument („synthesiër”) vier volledig onsamenhangende dia-series gelijktijdig en in snelle opeenvolging tegen het plafond van de zaal geprojecteerd. Een Amerikaanse neger-zangeres zong een jazz-achtig lied over het verlossingsthema en aan het eind van de z.g. happenings zo rijke

avond, werd het hele gezelschap van conferentie-deelnemers er tenslotte toe geleid om geestdriftig met elkaar te dansen.”

De volgende dag werd in een t.v.-interview door een van de leidende figuren opgemerkt, dat het feit dat hier plotseling orthodoxe priesters, professoren in de theologie en zendingsdirecteuren met elkaar gedanst hebben, hen innerlijk vernederd had, wat tegelijk het theologische bewustzijn zou hebben veranderd. Tot dit groepsdynamisch experiment behoorde in bijzondere mate ook het getuigen van persoonlijke ervaringen door individuele deelnemers in de kleine groepen en sub-secties, waarin het voornaamste deel van conferentiewerk plaats vond. Met het oog op dit soort gewenste getuigenissen was een deel van de door Genève opgeroepen getuigenis-gevers speciaal geselecteerd. Vertegenwoordigers van de Black Power beweging ontbraken daarbij niet. Evenmin ontbraken Italiaanse communisten en sympathisanten van de Vietcong uit Vietnam. Ook een representante van de Jesus People was er. Zij vertegenwoordigde het in „Genève” bijzonder hoog geschatte „enthousiaste christendom”.

Wat men dus wilde en bereikte was, dat er geen theologische, bijbelse behandeling van het thema plaats vond, maar in plaats daarvan een vertoon van subjectivistische bekeringservaringen, waarbij de norm van de Heilige Schrift niet werd gehanteerd en elke soort religieuze ervaring als zodanig als bekering en verlossing werd aanvaard. Zelfs het Maoïsme werd meermalen als een bijna aanvaardbaar, zo niet zeer te overwegen alternatief van het christendom voorgesteld.

In overeenstemming met deze aanpak roept de afsluitende resolutie betreffende China van de conferentie er toe op: „Zich in het kader van de dialoog met vertegenwoordigers van godsdiensten en ideologieën van onze tijd vertrouwd te maken met het Chinese denken en theologisch en ethisch overleg te plegen over de wijziging in de Chinese maatschappij en haar uitwerking op andere samenlevingen”. Het meest drastische gezegde over deze hoge waardering van het Maoïsme, op kosten van het christelijk geloof, kon men op een plakkaat lezen, dat door anonieme handen, in een serie van gelijksoortige documenten op een van de publicatieborden was aangebracht. De tekst luidde:

„Heeft U tijdens de China-avond de dwangneurose van het westen om China te „bekerken” opgemerkt? Verlossing: God redde China van de bekering!” Uit deze tekst kon men, zoals dr Arne Sovik in het voorbijgaan tegen mij opmerkte, de gevolgtrekking maken: „God redde de wereld van de bekering!”

Dit was een weergave van de stemming van tenminste sommige kringen van de conferentie.

Resultaat

Wil men het verloop van de Bangkok-conferentie begrijpen dan moet men onderscheid maken tussen twee verschillende conferenties, die elkaar in Bangkok enige tijd overlaptten, volgens

Beyerhaus. De eerste en de beslissende conferentie was reeds lang vóór de opening in Bangkok gehouden. Zij bestond uit de voortdurende beraadslaging van de staf uit Genève met de vaste kring van zijn gevormde medewerkers in andere delen van de wereld. De laatsten hebben hun opleiding en mentaliteit of als vroegere functionarissen van de Wereldraad van Kerken of als permanente deelnemers aan wereldconferenties en commissievergaderingen verkregen. Men treft hen aan op strategisch belangrijke conferenties in de meest verschillende delen der wereld en in de meest verschillende samenstellingen. Men treft ze bij de vergaderingen van de Wereldraad, bij de samenkomsten van de Lutherse Wereldbond of de Anglikaanse gemeenschap, op de Pan-Afrikaanse Kerkenconferentie alsook bij de studiezittingen van de Duitse Evangelische Zendingdagen.

Deze eerstgenoemde „conferentie” van de wereld-kerk-strategie, zoals wij deze grote congres maar zullen aanduiden, had de leiding in handen en trok aan de touwtjes achter de coulissen.

De andere, de meer representatieve conferentie, was de conferentie waarop de officiële afgevaardigden aanwezig waren. Zij werden bij iedere stap oplettend begeleid en geleid door hooggedisciplineerde, hoewel ook niet onfeilbare, oecumenici, die als voorzitter, sekretarissen, waarnemers, adviseurs, kunstenaars, musici, redacteuren of ook als niet herkende animators in de groepsvergaderingen werkten. Het doel was zo dicht mogelijk te komen bij de reeds bij voorbaat vastgelegde resultaten, zonder dat daarbij de gedelegeerden de illusie verloren, dat zij ze zelf bewerk hadden.”

Een meesterplan

Op veel conferenties loopt men dit gevaar. Maar hier is het wel verschrikkelijk werelds uitgekookt!

Beyerhaus schrijft, dat dit meesterplan gedeeltelijk in vervulling ging. Gedeeltelijk bleef het hangen op de nog ongebroken Bijbelse overtuigingen van een reeks gedelegeerden uit verschillende landen en confessionele tradities. Voor hen had men in elk geval toch een zekere speelruimte voor uitdrukkingsvrijheid gelaten, zonder schade toe te brengen aan het taai vervolgde marsdoel. Dit verklaart de bonte vorm van de sektierapporten. Er komen daarin bladzijde na bladzijde bevestigingen voor van pietistische overtuigingen, naast penetrante bezinksels van eigentijdse oekumenische theologie.

Tenslotte, we zijn prof. Beyerhaus dankbaar voor de publikatie van zijn verhelderende persoonlijke indrukken.

We meenden dat het goed was enkele belangrijke punten daaruit aan de vergetelheid te helpen onttrukken, door deze in ons blad door te geven ter informatie.¹⁾

¹⁾ Deze artikelen waren reeds voor de pers gereedgemaakt toen we ver namen dat van de hand van prof. Verkuyl een boek verschenen is over de betekenis van „Bangkok”, uitgegeven bij Ten Have. „Jezus Christus, de Bevrijder en de voortgaande bevrijdingen van mensen en samenlevingen.” J.M.

C. VEENHOF — KAMPEN

Actuele Gispeniana

Toen ik mij in deze vakantie weer verdiepte in de geschriften van Gispen om de beloofde Perschouw samen te stellen viel het mij weer op hoe ongelofelijk levend, modern en actueel is wat hij schrijft. Je vraagt je al lezend voortdurend af: is dit ongeveer honderd jaar geleden geschreven — en dan nog wel door een „afgescheiden” dominee? Die „afgescheidenen” zijn naar de voorstelling van velen het summum van dogmatische bekrompenheid, kerkelijke benepenheid en wettische vroomheid. Ik zou tegen de mensen die dat karikatuurbeeld van de „separatisten” koesteren willen zeggen: lees Gispen. Dan zullen jullie voor goed van dit waandenkbeeld worden genezen.

Omdat wat ik van Gispen citeren zal zo actueel is, zet ik het onder „Kerkelijk leven”. Want het is mijn stellige overtuiging dat dat voor ons huidige kerkelijke leven van grote betekenis is. In de ordening van de fragmenten die ik hier zal laten afdrukken zit geen systeem! Wat volgt wordt geciteerd in was onze oosterburen noemen: „zwangloser Folge”.

■ geen massale kerken

Toen Gispen in Amsterdam kwam werd hij steeds weer geconfronteerd met de massale Hervormde Kerk, „de grootste protestantse kerk ter wereld”. En de eigen christelijke gereformeerde kerk groeide, méé door zijn prediking, stormachtig, en dreigde ook een massakerk te worden. Gispen zag het enorme gevaar dat in die gang van zaken school: de gemeenschap gaat kapot; de kerk wordt niet meer gekend als iets waarin men helemaal betrokken en waarvoor men ten volle verantwoordelijk is; de pastorale zorg wordt een onmogelijkheid; de offervaardigheid vermindert; de bureaucratie groeit al meer; de leiding komt in handen van slimme „leiders” enz. enz.¹⁾ Gispen schreef begin 1880 het volgende:

Denk u eens de Hervormde gemeente van Amsterdam, met haar plm. 150.000 zielen en haar 28 predikanten. En verbeeld u nu eens die éne gemeente verdeeld in kerspelen van 2000 zielen. Stel u voor dat de Herv. gemeente daar een 75 kerken had, door de gehele oude en nieuwe stad verspreid. (In Schotland is het zo. In Amerika ook.) Eenvoudig en net ingericht, waar een arm mens ook horen en zien kon, waar men 's winters niet behoefde te klappertanden en nooit zijn gezondheid op proef behoefde te stellen of in gevaar brengen. Iedere kerk haar eigen predikant, kerkeraad. Zondagsscholen en Christelijke verenigingen en werkzaamheden onder kerkelijk opzicht en tucht. En dan zulk een toestand overal door het ganse land naar de omstandigheden van iedere plaats; alles ingericht naar het beginsel van Christelijke democratie en „Self-help”. Arme en rijke parochieën zoals God de mensen en de aardse goederen verdeeld heeft. En dan al

die kerspelen verenigd door één band des geloofs, één zuiver godsdienstige belijdenis, zonder politieke bestanddelen en allen vertegenwoordigd in een algemene Synode, waar iedere gemeente haar predikant en ouderling heenzond, een synode die waarlijk beoefende de schone spreuk: „eenheid in het noodzakelijke, vrijheid in het middelmatige, in alles de liefde.”

Om dit stukje goed te begrijpen moet men weten dat in die dagen in vele Hervormde Kerkgebouwen aparte plaatsen waren gereserveerd voor de armen. Met grote fijngevoeligheid had men op de banken die voor deze categorie kerkleden waren gereserveerd het woord „armen” geschilderd. Op die wijze kon worden voorkomen dat deze zich onder de verkondiging van het Evangelie en bij de viering van het Heilig Avondmaal brutaal onder de „nette mensen” mengden. De zit- of staanplaatsen voor deze armen waren zo uitgekozen dat men van daaruit de dominee nauwelijks zien of horen kon. Ik heb in mijn boekje over de A(lgemene) B(ijstands) W(et) geciteerd hoe Sikkel tegen dat schandelijke gedoe raasde. Het socialisme, zo zei hij, is opgekropen langs de binnenmuren van de kerken waar de armen van het laatste wat hun nog was overgelaten, namelijk hun eer, werden beroofd.

Het is om Gispens tirade te verstaan ook nodig te weten dat de kathedralen in die tijd niet werden verwarmd. Dat kon ook niet. Om te weten wat dat betekent moet je b.v. in de hongerwinter een kerkdienst hebben meegemaakt in een gebouw waarin het een graad of 10 vroom. Mijn innig geliefde Utrechtse broeders en zusters hebben dat in de Janskerk existentiële meegemaakt en..... overleefd.

Maar — om op 't eigenlijke thema van Gispens exhortatie terug te komen — is wat Gispen schrijft niet „to the point”? Als men gedaan had wat Gispen schreef zou kerkelijk Amsterdam er nu totaal anders hebben uitgezien dan thans het geval is. Kuyper schreef later in diezelfde geest. En hij voegde er bij dat als zo'n 75 of 100 zelfstandige gemeenten door gelovige, trouwe herders en een actieve kerkeraad zouden zijn geleid het atheïstische socialisme er nooit die geweldige bloei zou hebben beleefd! Op grond van een irreële kerkrechtelijke theorie is ook de Geref. Kerk van Amsterdam tientallen jaren een „massa” gebleven. Jaar op jaar stond in het kerkelijk jaarboekje hetzelfde aantal leden aangegeven! Ik meen 20.000. En zeker ook daarom is nu de situatie van die kerk zo allerdoevigst.

Belangrijk is ook wat Gispen over een algemene synode schrijft. Daar kunnen vooral wij „heil uit putten”. Ik ben erg dankbaar dat door onze kerken reeds veel van de „macht” van een generale synode is afgenomen. B.v. de zending. Dat is zonder meer een ze-

gen! En evenzo de verzorging van de emeritipredikanten. De prachtige vergaderingen van afgevaardigden van alle kerken waarin wij de zaak van de opleiding hebben besproken deden bij mij de vraag rijzen of óók de kwesties die de opleiding raken niet veel en veel beter besproken kunnen worden in zulke samenkomsten „ad hoc”.

Daar moeten we maar eens over nadenken!

En ik hoop er nog wel eens over te schrijven.

■ naar Calvijn — vooruit!

Zoals ik vroeger reeds schreef had Gispen zijn „theologische opleiding” — als je dat zo noemen mag! — genoten bij ds Kloppenburg in Amsterdam, een dominee van de afgescheiden kerk „onder het kruis”.

Zijn vader had zich bij die kerk aangesloten omdat de oorspronkelijke afgescheiden kerk van Amsterdam in die tijd geteisterd werd door verschrikkelijke ruzies. Van Velzen — hij leefde toen in zijn zwarte tijd — was daar de oorzaak van. Gispen vond in die kruiskerk een prediking en een „theologie” die geheel beheerst werd door een verkiezingstheorie die tot gevolg had dat het geestelijke leven van de kerkmensen zich concentreerde in de benauwende vraag: ben ik door God uitverkoren of verworpen?

Gispen haalde zijn theologische wijsheid uit een boekje dat tot titel had: „Kern der Christelijke Leere, dat is de waarheden van den Hervormden godsdienst eenvoudig ter neder gesteld, en met oefening der ware Godzaligheid aangedrongen door Egidius Francken, bedienaar des H. Evangeliums te Maassluis. De tiende druk. Met Privilege der Staten van Holland en West-Friesland, en uitgegeven naar Kerkenorde-ning dezer landen”. In de volksmond werd dat boekje „Franckens Kern” genoemd. Mijn vader had er ook een exemplaar van. Ik heb er vaak in gelezen. Om een woord van Kuyper te gebruiken: Het is zo dor als een geraamte, maar ook zo nuttig als een geraamte!

Vooraf in de tijd toen Gispen in Kampen dominee was, is hij tot geheel andere opvattingen gekomen! Hij raakte daar bevriend met Helenius de Cock. En deze leidde hem in in de theologie van Calvijn! Mee als gevolg daarvan werd Gispen „bekeerd” van de na-reformatorische scholastiek en de subjectivistische religiositeit tot de reformatorische belijdenis en het Schriftuurlijke leven uit de belofte van het evangelie. De neerslag daarvan vindt men in zijn prachtige verklaring van de Ned. Geloofsbelijdenis. Een juweeltje! Ik kan het niet controleren want ik schrijf dit stuk in mijn vakantieverblijf, maar ik meen dat daarvan liefst vijf drukken van verschenen zijn!

Meermalen gaf Gispen uiting aan de nieuwe visie, het nieuwe geloof dat hem als gevolg van deze bekering ten deel viel.

Ik laat en paar van zijn exclamaties hier volgen.

In De Bazuin van 21 mei 1880 leest men het volgende. Het werd geschreven naar aanleiding van de pogingen van Kuyper en de zijnen om een Gereformeerde Universiteit op te richten.

Zoals men weet werd deze in dat jaar op 20 oktober als Vrije Universiteit geboren.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

SMOL TOK

Dat zijn vreemde woorden. Geen engels, geen schots. Het is bedoeld om het engelse small talk klinkklaar weer te geven. U kunt namelijk op verschillende manieren het verbale contact met de engelsprekende medemens beleven. Hebt u met hem gekibbeld, dan had u arguments met hem. Was het een vreedzame gedachtenwisseling dan spreekt hij van een discussion. Hebt u een gesprek met hem gehad, dan heet dat een talk. Hebt u alleen wat babbels uitgewisseld, dan noemt hij dat een „small talk”. Bijvoorbeeld. Een hotelgast komt de trap af en zegt „lovely weather, isn't it?” Zegt u nu „indeed it is” en zegt hij dan nog „enjoy your trip” — dan heeft hij het mooie weer aan uw goede reis geknoopt en u had een small talk met hem.

De Schotten vervoegen het werkwoord talk (spreken) in alle tijden en wijzen. Iedereen zegt iets leuks tegen iedereen. De winkelmeisjes, die op een zonnige dag elkaar haastig voorbijtrippelen, zeggen nog gauw „lovely” en „yea” tegen elkaar en zijn het dan eens, dat ze het met het weer hebben getroffen. Vraagt u de weg aan iemand, die zelf de weg niet weet, dan schiet hij een derde, zo nodig een vierde man aan, tot u uw weetje weet. Rijdt u door dan staan nummers drie en vier, wellicht ook nummer vijf, nog even na te praten: over uw jasje, over uw accent, over uw land van herkomst en misschien wel over wat u daar had willen doen. Small talk. Stapt u een winkeltje binnen, om iets te vragen dat daar niet te koop is, dan zal de winkelvrouw u volstrekt duidelijk willen maken waar u het wél kunt kopen, wat het kost, hoe u er het beste heen kunt gaan en dat het aardige mensen (nice people) zijn. Bedankt u, verlegen om zoveel hoffelijke hulpvaardigheid, dan lacht het vriendelijke mevrouwtje: o not at all, helemaal geen dank. En brengt u tot de stoep weg. Small talk.

Kunt u het in de kerk niet vinden (de gezongen liturgie of iets anders) dan zijn er twee tot drie hulpvaardige lieden, die u een geopend boekje aanreiken. En zelf een ander nemen. Dat geeft na afloop van de dienst recht op een small talk. Tracht u uw hotelletje van de auto af te koppelen, dan pakt de buurman mee aan, om het logge ding te

draaien en vast te zetten. Een small talk is de bekroning. Zit u met uw karavaan in een verkeersknoep en begint het zweet u uit te breken — dan zet een vrachtwagenchauffeur zijn locomotief stil, slaat zijn armen over elkaar en laat u rustig voorgaan, tot u weer op het rechte pad bent.

Of we „dutch” waren? vroeg men ons soms. Ja, dat waren we. Dus van Germany? O nee, van Nederland, is dat niet erg genoeg? — Eigenlijk gek dat het buitenland de Moffen Germanen noemt en dat wij Duitsers tegen ze zeggen. En dat wij van de lage landen ons „dutch” noemen, ofschoon van vreemde smetten vrij, als u ons volkslied uit de vorige eeuw wilt geloven. Dat alles zal nog wel uit de tijd van het „diets” stammen.

Maar wij maken evenveel vergissingen, zo niet meer. Een garageman uit Tobermory (Tobermory is het enige stadje op het Hebriden-eiland Mull, en de naam betekent: bron van Maria) — een garageman zei me, dat hij in Assen was geweest. Dat was in 1944, dus ondergedoken in oorlogstijd. Ik vroeg hem: als engels soldaat? Pardon sir, zei hij vriendelijk, ik ben een Schot! Jawel, een Schot voor een Engelsman aan te zien is ongeveer de grootste stommitieit. Maar goed, hij was in Assen geweest.

Nee, niet in Essen, zoals hij beweerde. Essen is een stinkstad in Germany, maar Assen is bij ons de stad van Bartje en van de TT-races. Dat zei hem niets — maar hij had daar slecht water gedronken (zowat het enige wat hij als gevallen piloot had kunnen vinden) en was doodziek geworden. Gelukkig hadden Nederlanders hem gevonden en prachtig verzorgd. Zo bleef hij buiten krijgsgevangenschap. Hij kwam Assen nog wel eens bezoeken en zou in het voorbijgaan onze gast zijn. Small talk.

Dat zei trouwens een Schot in Crianlarich ook tegen me. Hij kwam nog wel eens aanlopen, zei hij. Had in Arnhem gevochten, september 1944. Had het er levend afgebracht — ondanks de vele, vele fouten in de organisatie. Hij herinnerde zich, dat het „dutch people” zo gek was geweest op de parachutes; de rest wilde hij vergeten zijn. Small talk.

En een wethouder in Dervaig (weet ú waar dat ligt?) zei me: ik was in Hoek en in Rotterdam om uw koningin Wilhelmina terug te brengen. — Welzo, vroeg ik, heb ik het goed gehoord dat u in die tijd kolonel was? — Dat probeer ik juist te vergeten, antwoordde hij somber. Small talk.

—o—

Een groot deel van de Schotse wegen (en vooral in de mooiste gebie-

H. AMELINK — LANGERAK

Paulus' brief aan de Galaten

Geen nieuw gebod, maar een oud 5 : 13, 14

Het opschrift boven dit gedeelte geplaatst is ontleend aan 1 Joh. 2 : 7-10. Daar handelt de apostel Johannes over het gebod der liefde, wat Paulus in dit gedeelte ook doet.

Paulus is de prediker der vrijheid. Het evangelie is de boodschap van de vrijspraak.

Dat kan op twee manieren bedorven worden.

De eerste is dat men met een beroep op de christelijke vrijheid meent nergens meer aan gebonden te zijn. Dan krijgt men het geseculariseerde vrijheidsideaal: vrijheid is dat doen waar je zelf zin

in hebt. De boodschap van de vrijspraak uit de genade, in ongelof aangehoord, kan zorgeloze en weteloze mensen maken. In de gemeente van Corinthe kwam het al voor dat men hoererij bedreef onder christelijke naam. 1 Cor. 5 : 1, 2; 6 : 12, 13. En de kerkgeschiedenis kent het droeve bericht van de dweepers uit de Reformatie-tijd, die met een beroep op de christelijke vrijheid de veelwijverij verdedigden.

Aan de andere kant zijn er altijd weer mensen, die zich angstig afvragen, hoewel ze niet „uit de wet” willen leven: wat is goed? Wat mag wel en wat mag niet? Wat is nu de weg van het echte evangelische leven? Nu, dat is de weg van de liefde.

In liefde onderwerping aan de wil van God.

Want de hele wet is in één woord samen te vatten: Gij zult uw naasten liefhebben als u zelf.

Paulus blijft consequent prediken van uit de Schriften. Want wat hij in vers 14 zegt stond al te lezen in Lev. 19 : 18. En de Heiland heeft zo de wet samengevat in Matth. 22 : 34-40. Zie ook Matth. 19 : 16-22. Het woord vervullen is waarschijnlijk in dit geval het beste weer te geven met het „onder één hoofd samen te vatten”.

Paulus zal ongetwijfeld het verwijt te horen hebben gekregen dat hij met zijn prediking van de vrijheid in Christus tegen de wet in ging en zorgeloze en goddeloze mensen maakte. Daarom is zijn beroep op het Oude Testament hier natuurlijk van belang. De vrijheid in Christus betekent geen bandeloosheid (13), maar betekent in liefde God dienen en de naaste. Zijn strijd tegen wetticisme is geen strijd tegen Gods wet (14).

Verdeeldheid 5 : 15

We hebben al gezien dat de leer

van de Judaïsten de eenheid in de gemeente verstoortte en naar zijn wezen ook verstoren moet. Als ze zo door gaan kan dat het einde van de gemeenten betekenen, al blijven de muren van de kerkgebouwen wel overeind staan. Broedertwisten zijn nu eenmaal altijd de felste twisten. En dan komt men als bloeddorstige dieren tegenover elkaar staan. Men komt ook tot bloeddorstige handelingen. Zou het te vreemd zijn als Paulus hier zelf aan zijn verleden denkt? Ook hij heeft als een bloeddorstig dier de gemeente vervolgd, voor hij tot staan gebracht werd op de weg naar Damascus.

De weg uit deze afschuwelijke situatie is de weg van de liefde.

Geest en vlees 5 : 16-21

Het is goed bij de volgende verzen te bedenken dat het woord vlees meer dan één betekenis kan hebben in de Bijbel. In deze brief is leven naar het vlees het pogen een eigen gerechtigheid voor God op te richten; denken voor eigen zaligheid te kunnen en te moeten zorgen. Dan heb je Christus niet meer nodig. Elke christen en elke

den) heeft maar een halve breedte. Dat heet single track, enkel spoor. Bij elke bocht, op iedere heuvel en voorts op elke 100 meter staat een wit-zwarte paal: die geeft een wisselplaats aan. De meest gereede partij stopt daar en geeft met een lichtseintje te kennen, dat de ander mag voorbijrijden. Geen gekibbel over wie voorrang heeft — maar een wedstrijd, wie het meest beleefd is. De passerende partij steekt de hand op om te bedanken; heeft hij haast dan is het altijd nog wel een vinger boven het stuurwiel uit. De ander weert de dank af, door zijdelings met het hoofd te knikken.

Ja, zijdelings. Stel u voor en probeer het eens. Zo is de groet van de natives, de inboorlingen. Op de manier van: loop nu gauw heen! Het deed eerst niet leuk aan. Toen ik er naar vroeg vertelde me iemand, waar die onhoofse hoofdknik vandaan komt. Oorspronkelijk was het de groet met opgeheven hand. Later werd die groet aan het hoofd gebracht. Nog later de tik aan de pet. Dat gebaar kon nog bezuinigd worden, door vinger en hoofd naar elkaar toe te brengen. En uiteindelijk hield men de hand thuis en bewoog alleen het hoofd even dwars, richting hand. Zo is de schotse economie, men noemt dat wel zuinigheid.

Dat van die zuinigheid is overigens niet waar. De Schot wil zijn geld goed besteden, en laat hij daar gelijk aan hebben, maar zuinig, schrielt, is hij niet. Laat staan een gierigaard. Als u aan de benzinepomp de toch al goedkope benzineprijs naar boven wilt afronden, zegt de benzinemeneer verbaasd: why sir? Waarom nou? En betaalt u precies zoveel terug als u toekomt. Maar wanneer u ergens met het kleine geld niet helemaal rond komt en papiergeld moet aanspreken — zegt de Schot al haastig: laat de rest maar zitten. En nu bent u het, die de fooi krijgt! Ziet u, zo zijn Schotten.

—o—

We hadden een paar verloofde jonge Schotten op theevisite. Er werd zuinig gesnoept en gedronken, want zij had de bruidsjapon al klaar en mocht niet meer groeien. Ze babbelden en informeerden en vulden een uur (de thee duurt daar zestig minuten) met gezellige small talk. En prezen de nederlandse koekjes, de nederlandse kaas en de nederlandse worst. Jawel.

Op een moment zei ik „my wife and me”... en vroeg: is het niet juist gezegd „my wife and I”? — Zo is het, bevestigden ze. En zeggen de Amerikanen niet „me” in plaats van „I”? — Zo is het, zeiden ze weer. Het is onbeschaafd, maar bij ons wordt het ook wel gedaan. Dat noemen wij plat. — Het woord „plat” kon ik niet direct thuisbrengen. — Ze verduidelijkten het: zo spreekt het boerenarbeidersvolk. We zeggen dan: they call a spade a spade, ze noemen een schop

een schop. — En wat is daar tegen? Vroeg ik. Daar gingen twee paar wenkbrauwen omhoog: het is niet beschaafd om de dingen zo maar bij hun naam te noemen, niet beleefd, not polite.

Kijk, daar zit geloof ik de bron van de small talk in. Het is niet beleefd om rechttoe, rechtaan te spreken. Men converseert om de dingen heen. Zegt alles wat niet tot het onderwerp behoort. Zodat het onderwerp als een stuk legpuzzel ligt ingebed in de small talk. En wat is de stam van beleefd, van polite? Dat is de stam van het woord polis, stad; ook van polijsten, beschaven; ook van politiek, dat is vechten zonder wapens. Zodat ik maar zeggen wil, dat je in den vreemde heel wat kunt leren. Men kan veel praten zonder iets te zeggen. Kwelling des geestes? Small talk!

—o—

Kent u het stadje Callander? Nee? Goed, maar kent u dan het stadje Tannochbrae? Ja, dat kent u: het aardige stadje, waarin destijds de schotse televisie-serie „Doctor Finlay's Casebook” speelde. Welnu, het filmstadje Tannochbrae vindt u op geen enkele schotse kaart — maar in Callander vindt u alle plekjes, die u uit de televisie-serie over de plattelandsdokters zo vertrouwd zijn geworden: de mooie villa Ardenhouse, de waterval, de school, de weggetjes, de schotse vrouwtjes. Alleen de doktoren Finlay en Cameron en hun huishoudster Jeanet zijn er niet meer; ze zijn beroepsspelers. Alle anderen waren plaatselijke dilettanten.

In dat leuke stadje genoten we eens bed and breakfast bij een schotse mevrouw. Denkt u vooral niets verkeerd: het is zoiets als logies met ontbijt bij ons, of Zimmi mit Frühstück in Zandvoort. Ze stelde ons voor aan een engels paar, dat de slaapkamer naast ons gebruikte en de huiskamer met ons deelde; mitsgaders de thee. — Deze mensen, zei ze verduidelijkend, komen uit Engeland; een land ginds, daarachter. (Ze wees achteloos naar het Zuiden.) Zeker nooit gezien? — Nooit, zei ik. Als ik naar Schotland ga zet ik meteen het stuur op Noord en kijk niet rechts of links. Well said, goed gezegd, lachte ze voldaan en constateerde een gehuichelde gebelgdheid bij het engelse paar. Ik moest dus iets goedmaken. — Mevrouw, zei ik, men zegt wel eens dat Schotland de brains (hersenen) van Groot Brittannië vormen; is dat waar? — Dat is juist, antwoordde ze tevreden. — Maar mevrouw, vroeg ik verder, wat heeft een land aan hersenen, als er geen lichaam is dat die hersenen kan gebruiken? — Well said, zei het engelse paar, op zijn beurt tevreden.

En dat is nu small talk. De taal van Peyton Place. Men kan in het engels ook enorm belangrijke dingen zeggen natuurlijk. Maar het small talk klinkt altijd het prettigste. Vooral in uw vakantie.

BIJBELSTUDIE

hoewel die er niet van uitgesloten zijn. Wat Paulus opsomt in 20 en 21 maakt wel duidelijk, dat hij niet ineens overgaat op een heel ander onderwerp, maar juist die zonden de nadruk krijgen, die de eenheid in de gemeente verstoren en die zonden tegen de naaste zijn.

Wie de ander liefheeft heeft de wet vervuld. Rom. 13 : 8. De lijst die Paulus opsomt in 20 en 21 is ook niet compleet zoals blijkt uit de woorden „en dergelijke”, maar het zijn allemaal de zonden tegen het liefdegebod.

De Geest is gekomen om nieuwe mensen te maken voor de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Wie niet van genade wil leven, wie zich niet door de Geest laat leiden, moet er rekening mee houden dat hij het koninkrijk Gods niet zal binnen gaan. 1 : 8, 9.

Op te merken valt ook dat er gesproken wordt over de werken van het vlees (meervoud) en de vrucht van de Geest (enkelvoud).

Leven naar het vlees werkt disharmonie op alle gebied. Door de Geest laten leiden heeft tot gevolg dat er harmonie ontstaat. Paulus keert zich nog steeds tegen de verdeeldheid die gezaaid is in de gemeenten van Galatië. Hij wijst de

weg tot herstel van de eenheid. De enigheid des geloofs.

Horizontalisme ? 5 : 22

Door bijna alle uitleggers wordt gewezen op het feit dat in dit vers vooral de zonde tegen de naaste wordt bestreden. Is de liefde tot God niet het eerste gebod? Nu, het antwoord op de vraag is wel duidelijk. Het eerste en het grote gebod is aan het tweede gelijk. En als Paulus, na zo uitvoerig de rechtvaardiging van de zondaar in Christus heeft verkondigd en verdedigd, dan weet hij ons ook te zeggen dat we in Christus hebben de dagelijkse vernieuwing van het leven. We hebben in Hem alles.

Van een waarachtig „horizontaal” leven zou geen sprake zijn, als het niet eerst met God in orde is. Integendeel: het geheel van de brief kan ons rustig tot de stelling brengen: wie niet in rechte verhouding met God leeft, die leeft ook niet in de rechte verhouding met de naaste of positief gezegd: wie in rechte verhouding met God leeft, uit genade alleen, die laat die genade ook doorwerken in zijn omgang met de naaste. De gemeente dient een gemeenschap te vormen.

Door de Geest leven 5 : 23-26

Tegen zodanige mensen is de wet niet. Er is ook te vertalen „tegen zulke dingen” is de wet niet. „Tegen dit alles is geen wet gericht”. Het is ook mogelijk geen keus te doen en te zeggen: „tegen zulke dingen en mensen keert zich geen wet”. (Van Stempvoort; De Beus). Duidelijk is in ieder geval wat Paulus hier bedoelt.

Wat er verder volgt is dunkt me te beter te begrijpen als men denkt aan de Bijbelse leer van de doop. We zijn met Christus gestorven, begraven en opgewekt. Dat wordt in de doop ons zichtbaar voor ogen gesteld. Rom. 6 : 1-4. De doop is van het heil in Christus teken en zegel, garantiebewijs.

De Galaten waren alle gedoopt in de naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest. En dat samen gedoopt zijn moet dan ook de twisten in de gemeenten doen ophouden. Dan worden wilde dieren van nature, mensen die in geloof en liefde leven, die elkaar niet tarten en benijden. Dan leven we in het spoor door Christus gewezen en door de Geest gepredikt. Dan hebben we grote vrede met God en met de medechristenen.

gemeente heeft steeds te maken met de strijd tussen de Geest en het vlees. Deze staan tegenover elkaar. En het gaat er nu maar om of we overheerst willen zijn door de Geest of overheerst willen zijn door het vlees. Het staan in de vrijheid is hetzelfde als door de Geest wandelen. Gal. 3 : 1-3. Wie eigen zaligheid wil bewerken moet heel de wet houden. 5 : 3. Maar wie zich door de Geest naar Christus en naar het echte christelijke leven laat leiden, behoeft dat niet. Want de wet is door Christus vervuld.

De werken van het vlees zijn evident, direct duidelijk (19).

Bij het begeren van het vlees behoeven we niet in de eerste plaats te denken aan seksuele zonden,

Vervolg van pag 231

Het is weer een stuk vol nuchtere, schriftuurlijke wijsheid.

Sprak ik in mijn vorige brief van de Vrije Universiteit op Gereformeerde Grondslag, als van iets verblijdends, laat mij u thans mogen duidelijk maken waarom ik dit deed.

Indien het moest, zou ik ook kunnen zeggen waarom ik er mij niet onvoorwaardelijk in verblijd, of waarom ik mij verheug met beving.

Maar niemand behoeft voor zijn plezier pessimist te zijn, dat kan ik u van harte verzekeren. Als men zich, in den gelove, ergens in verblijden kan, hebben we dit als een zeer dierbaar geschenk van God te erkennen.

En wie, die gereformeerd wenst te zijn, zou er zich dan niet in verblijden dat de Gereformeerde geloofsleer weer de aandacht begint te trekken van mannen van wetenschap en talent, en niet meer besloten wordt binnen de kring van „dienstknachten” en „dienstmaagden”? Niet dat ik nu alles verwacht van de „Gereformeerde grondslag”. De ondervinding heeft geleerd dat men zelfs op de grondslag Christus, hout, hooi en stoppelen kan bouwen. Ook: dat men op „Gereformeerde grondslag” zowel een modern determinisme als antieke Antinomianerij, onuitstaanbaar methodisme, niet minder dan walgingwekkend mysticisme bouwen kan. Maar dat op de voorgrond dringen van „Gereformeerd” zal er toe bijdragen, om in wetenschappelijke kringen meer bekend te doen worden wat toch eigenlijk Gereformeerd is. Ook zal de ijverige bestudering der oude Gereformeerden er veel toe kunnen bijdragen om sommige bekrompenheden en onhebbelijkheden van de hedendaagse Gereformeerden te corrigeren.

Inzonderheid verwacht ik veel goeds van de bestudering van Calvijn, namelijk van de **echte, ware** Calvijn, van Calvijn, zoals hij **is**. Niet van de nagemaakte Calvijn, die sprekend gelijkt op een Hollandse burgerman, die Hellenbroek (een bekend catechismusboek, nog gebruikt bij oudgereformeerden - C.V.) van buiten kent. Als Calvijn nagevolgd wordt, dan krijgen we weer een gezonde kritiek, een vrije, frisse Schriftverklaring, dan zal aan de kinderen dezer eeuw weer een Evangelie verkondigd worden, waarvan mensen zullen opschrikken, vooral zulke mensen, die menen dat Calvinistisch bestaat in het alleen en enig prediken der leer van verkiezing en verwerping.”

Als je dat voor bijna honderd jaar geschreven verrukkelijke stukje leest, dan gaan, om met de psalmist te spreken, de gedachten zich weer in je vermenigvuldigen. Om maar iets te noemen: ik heb jaren geleden uit oude Herauten, correspondentie enz. nageplozen met hoeveel zorg en energie mannen als Kuyper en Rutgers hebben gezwoegd om voor de V.U. een grondslag te formuleren zo solied als een stuk beton, en zo zorgvuldig dat een afwijking van wat klassiek gereformeerd is bij de ondertekenaars ervan menselijkerwijs onmogelijk was. Het moest een grondslag zijn die het kon uithouden tot de jongste dag! En wat is geschied? Vóór een eeuw voorbijgang is er van die grondslag geen spaan meer

over en heeft de V.U. een grondslag die de felste tegenstanders van de oprichting ervan met plezier zouden hebben ondertekend.

Bizonder scherp gezien is ook Gispens visie op de betrekkelijk geringe waarde van een soliede grondslagformule — en we kunnen er bij zeggen: van een belijdenisgeschrift. En van de ondertekening daarvan! Er zijn in Nederland honderden, misschien wel duizenden, kerken, verenigingen, organisaties met een 24 karaat gereformeerde grondslag. De bestuursleden ervan ondertekenen die meer of minder plechtig. Maar die grondslagomschrijving is o, zo vaak tot een zinloze formule geworden, een lege huls. Met de belijdenis is het net zo. De (synodaal) Geref. Kerken eisen nog steeds ondertekening van de belijdenis — maar men kan daarin openlijk zeggen dat belijdenishandhaving uit de tijd is. En ik heb preken gehoord die er van a tot z tegen in gingen.

Maar ook de kerken van dr Steenblok — „De Geref. Gemeenten in Nederland” — vragen de ondertekening ervan! En Steenblok leerde indertijd dat je Gods verkiezing het best kon vergelijken met het gedrag van een boer die van een nest jonge honden er een paar uitkiest om te houden en de rest ervan de nek omdraait.

Een tijd geleden las ik het volgende verhaal: Aan de geref. school voor HAVO solliciteerde een lerares voor geschiedenis. De rector praatte met haar over haar werk en zei toen en passant dat, als ze benoemd werd, ze de drie formulieren van enigheid moest ondertekenen. Ze zei „Praat daar maar eens over met uw vader”. Die vader was nl. predikant. Een poos later kwam de juffrouw weer bij die rector en zei heel opgewekt: „Ik heb met mijn vader over die ondertekening van die stukken gepraat, hij zei dat het geen kwaad kon!” En vol vreugde zette ze haar naam onder „die dingen”.

In verband met een studie las ik onlangs de oude gezangenbundel van de Ned. Herv. Kerk nog eens door. Die bundel bevat o.a. de berijming van de gezapige godsdienstigheid der brave, zelfvoldane burgerij uit het begin van de vorige eeuw. In de voorrede ervan kan men evenwel lezen dat de verzamelaars alle opgenomen versjes nauwkeurig hebben getoetst aan de drie formulieren — ze worden er met name in genoemd — en er niets in hebben gevonden dat met die belijdenisschriften strijdt. Natuurlijk hebben de brave onderzoekers dat voor honderd procent gemeend! Van de studie van de theologie van Calvijn, waarvan Gispens zo veel verwachtte, is in de eerste decennien van de V.U. niet veel gekomen. Onder leiding van Kuyper werd wel de — vaak griezelige — „disputatiën” van „de theologen uit de bloeitijd” uitgegeven — Junius, Voetius, Zanchius etc. De eerste verdedigde dissertatie aan de V.U. handelde over de opleiding tot de dienst des Woords! Er werd toen een strijd gevoerd op leven en dood over de levensvraag of de dominees moeten opgeleid worden aan een „seminarie” („Kampen”) of aan een UNIVERSITEIT („Amsterdam”), weet u. En de verdere dissertaties gaven biografieën van de tweederangs theologen, weer uit die hoogvereerde „bloeitijd”. Een reeks die culmineerde in die van Maccovius, de volbloed scolas-tens, de man die volgens zijn tijdgenoten 'n „beluina vita” leidde,

hetwelk, overgezet zijnde zeggen wil: het leven van een beest.?) De eerste dissertatie van de V.U. die over de Schrift handelde kwam toen de V.U. 25 jaar oud was. En toen de eerste over Calvijn werd verdedigd was de V.U. bijna veertig jaar oud. Maar dat geschiedde dan ook onder de „afgescheiden” Bavinck en werd gemaakt door een „zoon der Scheiding”!

Ja 't ging met de V.U. anders dan met de Universiteit van Calvijn. Daaraan werkten drie professoren in de „onderbouw”: één voor 't grieks, één voor 't hebreeuws en één voor het latijn en aanverwante artikelen. En in de „bovenbouw” was er alleen een prof. voor het Oude Testament (Calvijn) en een voor het Nieuwe (Beza). Toen de eerste glans van deze universiteit af was kwam er eentje bij voor „de theologie”. Dat betekende toen: voor de dogmatiek.

Dat stuk van Gispens over de studie van Calvijn is magnifiek. En je voelt dat komt uit zijn hart! Je proeft dat er een stuk autobiografie in zit en er een hoop over de toekomst in wordt vertolkt.

Ik eindig voor ditmaal met nog twee uitspraken van Gispens. Ik geef ze zonder commentaar. En ik hoop dat onze lezers — om het met de woorden van de afgescheiden dominee uit mijn jeugd te zeggen — ze „als de reine dieren mogen herkauwen”.

Hier is het eerste:

Het komt mij soms voor, dat er geen onbarmhartiger mensen op de wereld leven dan Godgeleerden. De Vivisectoren onderzoeken de waarheid op de levende dieren; maar Godgeleerden snijden in zielen en halen soms het hart uit 's mensen lijf! Ook mochten de dagen nog eens komen, dat de theologen alle apriorismen over de Schrift, alle menselijke vindingen, lieten varen, en uit de Schrift zelve het volk onderwezen in de Godzaligheid des levens, door de kennis Gods en van Jezus Christus, die Hij gezonden heeft!

Het tweede is dit:

Gij herinnert u hoe we, in onze jonge tijd, op de gezelschappen, de oude vromen dikwijls hoorden zeggen, dat alle leunsels en steunsels moeten wegvallen, en de zondaar ontbloot moet worden tot op de fundamenten toe. Datzelfde schijnt ook met de kerk te moeten gebeuren. De leunsels en steunsels zullen meer en meer moeten wegvallen, gelijk als bij de mens, die waarlijk zich verloren gevoelt, en dan met de gerechtigheid van Christus alleen bekleed wordt. Het Protestantisme is de erfenis geworden van een geslacht, dat te klein was om die schat te aanvaarden en wel te gebruiken. Van de Schrift is men teruggekeerd tot de scholastiek, van de scholastiek tot het rationalisme en zo vice versa tot op deze dag.

Ja — tot op deze dag.

Daar weten wij, „buitenverbanders”, alles van!

Dr C. Rijnsdorp

- tussen wijsheid en profetie -

In het vorige nummer van Opbouw werd de triologie van deze auteur besproken, „In de greep van het reus-achtige”, „In het spanningsveld van de Geest” en „Wij zijn de vaders”.

Balkon op de wereld

Dit is de titel van het laatstverschene boek van dr Rijnsdorp. Dit boek is in vijf hoofdstukken ingedeeld t.w. 1. menselijk, intermenselijk, 2. mens en natuur, 3. vermoeidheid, leed en dood, 4. cultuur en samenleving, 5. christelijke religie en kerk. Wij lezen essays, kritische besprekingen, gedichten en lezingen. In totaal 69 titels. En steeds is het de schrijver, die als christen in de vele problemen (theologische, politieke, historische en literaire) een standpunt probeert te bepalen. Hoewel de auteur zich in dit boek voornamelijk als literator laat kennen, blijkt voortdurend de grootsheid van zijn visie. Hij peilt de tijdsverschijnselen in hun achtergronden. In dit boek kan men veel gedachten terug vinden uit de reeds genoemde boeken van de schrijver. Maar ook hier is het de levenservaring van de schrijver, die het inzicht van de lezer verdiept.

Steeds weer wijst de schrijver op ons leven in het spanningsveld van de Geest: enerzijds leven in de greep van het reus-achtige en anderzijds met een „slagzij naar het eeuwige”.

Schreef prof. dr K. J. Popma zijn „venster op de wereld” (Kok, Kampen 1968), dr Rijnsdorp wil

een ruimer uitzicht en kiest voor een „balkon op de wereld”. Naar mijn indruk wil de schrijver met zijn keus voor een balkon méér zeggen dan alleen maar een ruimer uitzicht te hebben. Zit men achter een venster, dan zit men per definitie in een huis. Staan op een balkon betekent tevens een beetje afstand van het huis nemen. Hij kan zich natuurlijk niet van deze wereld losmaken, maar zijn verwachting is gericht op de Zin van de wereld en van de geschiedenis en die ligt buiten deze wereld. Het balkon heeft iets van een bergtop. „Maar de hoogste bergtop is toch altijd nog aarde. Wie daar staat ziet dingen waarvan men diep in het dal geen idee heeft.”

Dr Rijnsdorp blijkt in zijn publicaties een wijs mens te zijn. Hij wikt en weegt, kiest en keurt, ziet grote lijnen en details. Hij kent de overwegingen van het hart, verleiding en verwachting, frustratie en hoop. Dit alles kenmerkt zijn genialiteit.

Soms heeft hij iets profetisch. Hij is nl. niet alleen kritisch t.o.v. het reus-achtige van het historisch gegroeide, maar hij wijst op de tekenen der tijden en probeert de werking van de Geest te verstaan. Hij maakt in zijn denken duidelijk „slagzij naar het eeuwige”. Hij wijst een richting. Helaas

blijft de auteur op essentiële punten soms zeer vaag. Hij wijst zijn lezers er op, dat zij de vaders zijn, maar het profetische ontbreekt in het wijzen van een duidelijke weg voor de kerk-van-de-toekomst door de konkrete problemen heen. Hij redt zich niet uit dit probleem door dan te wijzen op de gevaren van hoog-kerkelijke overorganisatie en van de ballast van kerkelijke reglementen en belijdenisgeschriften. De gelovige lezer verwacht op dat moment méér, nl. een konkrete weg.

Ook in zijn artikelen in Trouw — voor 't merendeel zeer waardevol — laat de schrijver soms verstek gaan in het positiekiezen t.a.v. „modern”-theologische gedachten in gereformeerde kring. Dan wordt de auteur vaak de wikkende en wegende wijze en is hij niet profetisch. Hoewel deze twee artikelen niet kritisch bedoeld zijn, wil dat niet zeggen, dat er geen uitspraken en beoordelingen van de auteur zijn die geen tegenspraak oproepen.¹⁾ Ik heb echter geprobeerd de strekking van enkele van zijn publikaties weer te geven (weliswaar op een vrije manier), omdat hij iets te zeggen heeft. Zijn wijsheid is groot, het soms profetische in zijn wijsheid stemt tot nadenken en navolging.

Betekenis voor de politiek?

De geschriften van dr Rijnsdorp zijn ook belangrijk voor hen die zich met politiek bezig houden of zich daarvoor interesseren. Inflatie, defensie, milieuverontreiniging, democratie en democratisering, ontwikkelingssamenwerking e.a. zijn voor alle politieke partijen hete hangijzers. Het noodzakelijk onderzoek naar de achtergronden van deze problemen blijft vaak achterwege. Ook in het rapport van de kontaktraad van de A.R.P., C.H.U. en K.V.P. „Op weg naar een verantwoordelijke maatschappij” komt dit onvoldoende aan de orde. Vandaar nog enkele slotopmerkingen.

1. Het genoemde rapport zegt, dat wij „op een breukpunt in de tijd” en „in een overgangsfase van onze cultuur” leven. Wat wordt hiermee bedoeld? Het rapport-Mansholt is in dit opzicht iets duidelijker en stelt, dat wij leven in een tijd van sekularisatie. Had van de konraktraad van christelijke partijen niet een iets fundamentele benadering verwacht mogen worden? Dr Rijnsdorp wijst op de likwidatie van de westerse cultuur, die gefundeerd is op de ratio van de autonome mens. Hij schrijft over de op de ratio gefundeerde wetenschap en techniek, die de grootsheid van de mens tonen en tegelijk zijn tragiek (wereldoorlogen, milieuverontreiniging e.d.). Hij signaleert in de moderne theologie een legitimering van de ontkerstening en ziet de likwidatie van de westerse cultuur als een geestelijk probleem.

2. Begrippen als democratie en democratisering worden in de nota niet uitgewerkt. Begrippen afkomstig uit een humanistische denkrant, uitgaande van de autonome mens. De auteur laat zien, dat het humanisme in verval is en dat men waakzaam moet zijn in het overnemen van modewoorden, die ook altijd iets van de oorspronkelijke gedachtegang met zich mee brengen.

3. Er wordt gepleit voor een verenigd Europa en voor supra-

nationaal gezag van internationale instanties. Dr Rijnsdorp ziet in dit streven ten diepste iets krampachtigs, omdat er iets in naar voren komt van een noodspont van cultuur-in-likwidatie, die met enorme problemen geconfronteerd wordt. Eerder een twijfelachtige poging tot zelfhandhaving, dan voortkomend uit inspirerende gedachten van humanum of christelijke naastenliefde.

4. Hulp aan de derde wereld is voor vrijwel iedereen een vanzelfsprekende zaak. Wat doen wij echter in die landen? Gaat het alleen om materiële hulp? Komen wij daar uitsluitend met onze westerse filosofieën op de propen? Wijsgerige stromingen, die aan onze crisis-kultuur ten grondslag liggen! Veel leidinggevende figuren in de landen van de derde wereld hebben aan westerse universiteiten gestudeerd en zijn met een stukje westerse cultuur-in-likwidatie (= met een stukje geestelijke crisis) naar hun land teruggegaan. M.a.w. in het kader van de hoog geroemde ontwikkelingshulp exporteren wij tegelijk onze geestelijke problemen naar de derde wereld. Hebben wij al niet lang genoeg het breekijzer van de westerse cultuur in andere kulturen gezet? Of hebben de christelijke partijen i.v.m. de ontwikkelingshulp iets eigens te bieden? Dr Rijnsdorp wijst op dit probleem.

5. Er wordt allerwege gepleit voor een mentaliteitsverandering

Boekbesprekingen

C. Vonk, **De voorzeide leer**, deel Id. De Heilige Schrift. Inleiding op de profeten. Jozua. Barendrecht, 1972.

Het heeft een poosje geduurd eer een nieuw deel van het omvangrijke werk van ds Vonk verscheen, maar nu ligt het dan op tafel. In dit 359 bladzijden tellende boek geeft ds Vonk eerst een korte inleiding op de profeten, waarin hij nog eens stilstaat bij de indeling van de Joodse canon: Wet, profeten en geschriften (het derde deel wordt in het Nieuwe Testament naar het eerste daarin voorkomende boek Psalmen genoemd), in welke indeling de profeten onderscheiden worden in vroegere en latere profeten (Vonk: Voorgaande en Volgende profeten). Tot de vroegere profeten behoren de boeken Jozua, Richteren, Samuël en Koningen, tot de latere Jesaja, Jeremia en de twaalf z.g. kleine profeten. Wij plegen „de vroegere profeten” tot de historische boeken te rekenen, en zij bevatten inderdaad heel veel historie. Maar die historie is beschreven vanuit een bepaald gezichtspunt: het gaat om de geschiedenis van God met zijn volk, om de geschiedenis van het verbond van Horeb, om afval van en wederkeer tot dat verbond, om gericht en genade door de God van het verbond gewerkt, om vervulling van de belofte aan Abraham: nakomelingschap en land,

van de westerse mens. Wat wordt hier precies onder verstaan. De nota van de kontaktraad komt er nauwelijks aan toe. Dr Rijnsdorp heeft geprobeerd hier enig inzicht in te geven.

6. Wij worden in onze samenleving geconfronteerd met verschillende geesteshoudingen: materialisme (in verschillende vormen), pragmatisme, leninistisch-marxisme, kommunisme en verschillende vormen van nationalisme. Peilen wij deze geestesstromingen naar hun intenties en consequenties en hebben christen-politici doordachte antwoorden, zonder goedkope kreten?

Het zijn slechts enkele vragen. Dr Rijnsdorp gaat met een helder inzicht en met grote fijngevoelheid te werk en leert zijn lezer te onderscheiden waarop het aankomt. Ook een christen-politikus kan slechts tot zijn schade aan hem voorbij gaan.

H. E. S. Woldring

¹⁾ Naar aanleiding van de gekonstateerde vaagheid, schreef de heer Rijnsdorp mij o.a., dat hij aanstuurt „op een nieuwe spiritualiteit en niet op een soort werkprogramma of blauwdruk. De geest gaat aan de organisatie vooraf en het is een gereformeerde fout te menen dat de organisatie de geest kan vervangen.” Deze opmerking neemt mijn bezwaar niet helemaal weg, maar is belangrijk voor het goed begrijpen van de strekking van de werken van de auteur.

om de verwerking van het beloofde gebied, om het leven van Gods volk op die geschonken bodem, om het verlies ervan en het uitzicht op herstel.

Ds Vonk vertelt dan op de hem eigen, onovertroffen wijze de inhoud van het boek Jozua na, waarbij allerlei „theologische” ideeën van vroeger en later tijd op heldere wijze aan de orde komen. De vaak uitvoerige noten geven er blijk van hoeveel literatuur ds Vonk heeft geraadpleegd, en dat op weloverwogen kritische wijze en met de nodige voorzichtigheid (b.v. met betrekking tot de geschriften van Velikovsky).

Waar het om gaat in het boek Jozua dat is: 1. de betreding van de erfenis (het beloofde land); 2. de verdeling van de erfenis; 3. de roeping tot bewaring van de erfenis. Zo staat het boek Jozua in het geheel van het Oude Testament en in het geheel van de geschiedenis van Gods volk, ook van de Nieuwtestamentische tijd. In dit laatste verband zegt ds Vonk heel verstandige dingen in verband met de vestiging van de staat Israël.

Al met al een waardig deel in de reeks „De voorzeide leer”, waardoor het verstaan van de Heilige Schrift ten zwaarste verrijkt wordt.

Gr.

B.J.

„**Portret van een Moeder**” door Nel Veerman. Uitgave J. H. Kok te Kampen.

Het uiterlijk langwerpige formaat van dit boekje van 89 pagina's, in stevige kافت, noodt tot lezen. Zoals op de achterkant vermeld, wordt hier wel „de beschermende, begrijpende liefdevolle moe-

der” gecreëerd, maar dan één uit het begin van de dertiger jaren. Tijdens het lezen groeit het verzet tegen het gezinsleven van die tijd met de bladzijde.

De Vaderfiguur is zeer patriarchaal, waartegen de onbeschermede moeder vlucht in het piëtisme. Ondanks de ongetwijfelde waarheden erin een triest boekje. Misschien aanbevolen voor boven de zestig.

S. Amelink-van der Veen

„**Thera in Italië**”

door Corrie Muntinga.

Uitgave J. H. Kok te Kampen in de Irisreeks.

Een gezellig verhaal van 144 bladzijden „uit het leven gegrepen”, dat een Hollandse familie in Italië op vakantie beleefd.

In enkele uren bezorgt de schrijfster ons veel wetenswaardigheden over het leven in het zonnige Zuiden.

Als we alle Italiaanse woorden, hierin gebezigd, op een rijtje zouden zetten, en in het hoofd stampen, kenden we een aardig mondje Italiaans. Het is alsof we in eigen stoel een heleboel beleefden.

Hartelijk aanbevolen voor meisjes... en moeders.

S. Amelink-van der Veen

Kerknieuws

Soemba-Borneo (33-34) — Rijst en mais zijn eerste levensbehoeften op Soemba, zoals dat bij ons het geval is met graan (brood), aardappelen en groente. Vlees blijft even buiten beschouwing, omdat de voedingsgewoonten op Soemba zo heel anders zijn dan in Europa.

Nu kopen wij wat we nodig hebben bij de middenstand en deze heeft in onze samenleving dan de functie van opslag en distributie. Bij die middenstand ligt de zorg om met de opbrengst van de oogst een heel jaar rond te komen en wijzelf merken er eigenlijk maar weinig van dat er gezaaid en geoogst wordt; dat er voorraden zijn, die langzamerhand verbruikt worden en daarna aanvulling vanuit nieuwe oogsten plaats vindt.

Op Soemba is dat heel anders. Daar heeft het gezinshoofd zelf de organisatie in handen. Hij haalt de opbrengst van zijn akkertje binnen en moet zorgen, dat zijn gezin daarvan een jaar kan leven en ook nog dat er zaaigoed is voor de volgende periode. Hij moet ook altijd wat achter de hand hebben, als een stamgenoot in moeilijkheden komt en een beroep op hem doet.

Als er dus een schrale oogst is vanwege een grote droogte of bij misgewas, dan is er al heel gauw nood. Nu is de Soembanees daaraan wel gewend, want zo'n situatie doet zich om de paar jaar voor. En wat er dan gebeurt is dat het zaaigoed Het probleem van het bewerken voor consumptie wordt gebruikt van het land en het inzaaien daarvan ligt toch immers in het verschieft. Dat komt dan wel. En verder probeer je bij je bureu te lenen of bij bekenden in kampongs, die rijker zijn. En als je dan nóg niet geslaagd bent, wel, dan ga je naar de chinees in de havenplaats en koopt bij hem wat je nodig hebt.

Zolang je bij stamgenoten in het krijt staat is er niets loos. Ze vragen het niet terug, want dan zouden ze je „je gezicht laten verliezen” en dat doet niemand de ander

aan. Men onthoudt wel hoeveel schuld er is en men zal wel trachten dit vroeg of laat vereffend te krijgen, maar rechtstreeks terugvragen, afdwingen, nee dat gebeurt niet. Uiteindelijk zal de lener trachten iets anders van zijn schuldenaar in bezit te krijgen; hij wil wel aan zijn trekken komen, maar is toch in zekere zin barmhartig. Dat is de chinees niet. Die zal zijn vordering, desnoods in een veelvoud, op alle mogelijke manier voldaan willen zien; hij blijft desnoods op je erf totdat hij tevreden is gesteld. En hij weet, dat zijn slachtoffer nog wel eens bij hem terugkomen zal, want hij moet over enkele maanden toch zaaigoed hebben. Zo blijft de Soembanees, die zijn huis niet goed regeert, in armoede. Van het éne jaar in het andere.

Maar de toean uit Nederland, die kan toch helpen? Ja, want hij heeft toen hij zag aankomen dat er voedselschaarste dreigde, grote partijen rijst en mais ingekocht tegen een schappelijke prijs. Ga naar hem. En zo komen ze, particulier en als gemeente en ze vragen om hulp. Want er is thuis niets meer en vrouw en kinderen hebben het zo nodig. En U krijgt het allemaal terug, toean, straks na de oogst.

Ja wat moet je daar nu mee aan? Hulp geven? In zekere zin gebeurt dit, want de vragers zijn lang onderweg en ze blijven één, twee dagen op Parai Puluhamu en krijgen dan kost en inwoning. En ze gaan ook nog wel met iets terug naar huis. Maar ze beseffen niet, dat die voorraden gekocht zijn tegen hogere prijzen dan waartegen ze straks vergoed worden (als de ontvanger dat niet vergeet). Ze hebben er geen oog voor, dat de prijzen soms tot het vijf-voudige oplopen en dat „de zendingkas” dat allemaal moet financieren. Ze hebben er ook geen aandacht voor, dat je zelf tijdig voor je gezin moet zorgen en als je niet veel hebt aanvulling verzorgen moet als rijst en mais nog goedkoop zijn én je zelf over je bezit moet waken. Dat je met je voorraden een jaar rond moet zien te komen. En als dat niet gaat, dat je dan door werken wat erbij moet verdienen. Je bent naar Soemba gegaan om het Evangelie te prediken; om mensen te onderwijzen aangaande de goede boodschap. En je wordt — of je wilt of niet — toch zoveel betrokken bij de handelingen van de lef-tocht.

Dat komt dan op je weg. Want ook dát is van de HERE. En voor ons ook. Omdat wij daarvoor gelden kunnen bestemmen, die we dan kunnen overschrijven op postrekening nr. 1768194 van de penningmeesteresse van de zendingscommissie van de Geref. Kerk van Den Haag-ZW.

Dank zij de medewerking van de redactie ontmoeten we elkaar in deze rubriek regelmatig. En we spreken zo samen, nu eens hierover en dan weer over iets anders en met de stille hoop, dat langzamerhand in de kring van de gemeenten iets gaat leven van „gemeenschap der heiligen” met de ons onbekende broeders en zusters op Soemba en Borneo. Want wij zijn alle discipelen van de éne Heer, Die aan de rechterhand van de Vader is gezet en met macht Zijn volk regeert en bewaart. Onlangs zagen we nog zo'n voorbeeld van dit „gaan leven” in de gemeenten. De jeugdvereniging van de gemeente Aalten-Winterswijk organiseerde een bazar ten bate van het Soembawerk. Opbrengst ruim f1100,—. Een fijn bedrag, maar vooral ook het feit, dat de jeugd actief voor dit werk blijkt te zijn

heeft ons veel goed gedaan.

Het regelmatige contact met U is helaas erg éenzijdig. Want U kunt enkel lezen, wat de ander U voorzet. Vragen is er niet bij, gezellig doorpraten evenmin.

Dat éenzijdige nu zouden we — al is het maar voor één keer — graag eens willen doorbreken. Contact hebben door elkaar te zien, door samen te spreken over ons werk, samen te overleggen wat er in de komende tijd te doen is, door ook samen te zingen en te bidden. Een zendingdag, zoals ze dat vroeger noemden, maar dan een van bescheiden opzet.

De kerkeraad van de gemeente te 's-Gravenhage-ZW heeft nu het plan zo'n bijeenkomst te beleggen. Hij

nodigde toch al elk jaar afgevaardigden van alle kerken uit om ver-slag over het werk m.b.t. Soemba en Borneo uit te brengen en nu wil hij óók alle belangstellenden voor dit werk graag ontmoeten. Wat zou het fijn zijn als we eens met velen bijeen zouden zijn! Want er zijn veel oude en goede contacten rondom het Soemba-werk en er zijn in de loop van de laatste twee en een half jaar ook veel nieuwe contacten gegroeid.

Overlegt U eens om eens een zaterdagmiddag naar Utrecht te gaan, samen met Uw gezin of met vrienden. We hebben voorlopig 22 september gereserveerd, maar hopen nog nadere mededelingen te doen. Zo de HERE wil en wij leven.

In dankbaarheid aan God, hopen wij vrijdag 24 augustus a.s. het 40-jarig huwelijk te gedenken van onze ouders en grootouders:

J. G. RIETBERG

en

D. RIETBERG-KROES

Wij hopen en bidden dat God onze Heer hen nog vele gezegende jaren wil schenken.

Pretoria (Z.-A.) — Phia en Gerrit
Dieren — Nelly en Albert
Emmen — Ineke en Peter
Eindhoven — Alice en Jan
Drachten — Margot en Jaap
Utrecht — Diny en Theo
Zwolle — Wilma en Johan
Kasempa (Zambia) — Johan
Zwolle — Gerhard
en kleinkinderen

D.V. maandag 27 augustus a.s. zijn onze ouders thuis.

Zwolle, augustus 1973
Cornelis Houtmanstraat 5

Heden nam de Heere tot Zich, Zijn kind, mijn lieve man en onze lieve vader, groot- en overgrootvader, broeder, zwager en oom,

JOHANNES ADMIRAAL,

op de leeftijd van 75 jaar.

Hij heeft geloofd in de waarachtige woorden van God en wacht nu op de wederkomst van Jezus Christus, om dan opgewekt te worden ten eeuwigen leven. Dan zal God zijn alles in allen.

Dordrecht: M. Admiraal-Visser
Tornhill, Canada: L. Vanderboom-Admiraal
Ds D. Vanderboom
Poortugaal: M. E. van de Wetering-Admiraal
J. van de Wetering
Ede: Joh. Admiraal
M. Admiraal-Hoogerbrugge
Dordrecht: D. Admiraal
F. R. Admiraal-Francken
Rozenburg: A. Guis-Admiraal
B. Guis
Berkel: M. Admiraal
A. Admiraal-de Koning
Utrecht: N. van Dijk-Admiraal
L. van Dijk
Dordrecht: A. M. Admiraal
J. Admiraal-Beumer
Surrey, Canada: N. Admiraal
F. Admiraal-Vandergughten
Abbotsford, Canada: C. Admiraal
C. Admiraal-Flokstra
Strijen: B. Admiraal
M. I. Admiraal-Smits
33 kleinkinderen en 4 achterkleinkinderen

Dordrecht, 3 augustus 1973
Goeman Borgesiusplantsoen 11

De begrafenis heeft plaats gehad op dinsdag 7 augustus op de Algemene Begraafplaats.

1933 — 1973

Gode dankbaar mochten wij met onze kinderen JAN en JOKE en onze kleinkinderen ERIC en INE-KE op 19 juli herdenken, dat wij 40 jaar geleden trouwden.

W. de Vendt

M. J. de Vendt-van Renssen

Gelegenheid tot feliciteren op zaterdag 1 september a.s. in Restaurant „DE STUW”, Nieuwe Tiendweg 2 te Krimpen aan de IJssel van 14.30 tot 16.30 uur.

Nunspeet, augustus 1973
Leopoldlaan 34

In Zijn ondoorgrondelijke wijsheid heeft de Heere tot Zich genomen

Henry Meijer

op de jeugdige leeftijd van 8 jaar. Henry was met zijn ouders op vakantie in Italië en is door een ongeval om het leven gekomen. Sterke de Heere de ouders in dit zware verlies.

Het adres van de fam. Meijer is:

F. D. Meijer,
Osnabrückerstrasse 36b
455 Bramsche
W.-Duitsland.

Enschede, 8 augustus 1973
Namens C.O.G.M.A.,
Ds J. Goudzwaard, voorz.
H. J. Bosch, secr.

Ver. tot Stichting en Instandh. van Scholen op Ger. Grondslag.

WEZEP

Gevraagd per 22 augustus a.s. of z.s.m. daarna voor klas 3 of 4 een

ONDERWIJZER(ES)

in tijdelijke dienst (9 maanden). Ook hulp voor een gedeelte van deze periode is welkom.

Sollicitaties aan W. Boer, secr., Kerkweg 21.

Inl. bij F. Leenman, H.d.S., Bovenheigraaf 170, tel. 05207-1544.

Drukkerij »Steenbergen«

★

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukwerk

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Redactieleden

Ds H. Amelink
Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Prof. C. Veenhof
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink,
Lekdijk 82 b,
Langerak (Z.-H.)
Tel. 0 1843 - 232

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 20,— per jaar
f 10,50 per halfjaar
f 5,50 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Rotterdamse Rijweg
174, Rotterdam-8
Tel. 010 - 153535
Giro 40.49.45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.